

EKOTURIZMNING ATROF - MUHITNI ASRASHDAGI O'RNI.

Kurbonova Marjona Muxiddin Qizi
 TDIU Turizm fakulteti TU-56/24 talabasi.
qmarjona75@gmail.com
 +998-97-312-70-90

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 22.02.2026

Revised: 23.02.2026

Accepted: 24.02.2026

KALIT SO'ZLAR:

Ekoturizm, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik madaniyat, biologik xilma-xillik, milliy parklar, ekologik siyosat, turizm resurslari, O'zbekiston.

Ushbu ilmiy ishda ekoturizmning atrof-muhitni asrashdagi o'rni, uning barqaror rivojlanish konsepsiyasi bilan uzviy bog'liqligi hamda ekologik siyosatdagi strategik ahamiyati yoritilgan. Ekoturizm zamonaviy turizm tarmog'ining eng barqaror yo'nalishlaridan biri bo'lib, u iqtisodiy manfaat, ijtimoiy farovonlik va ekologik muvozanat o'rtasida uyg'unlikni ta'minlaydi. Tadqiqotda ekoturizm faoliyatining tabiiy muhitga ta'sirini kamaytirish, biologik xilma-xillikni saqlash, suv va yer resurslaridan oqilona foydalanish hamda chiqindilarni minimallashtirishga qaratilgan mexanizmlar tahlil qilinadi. Shuningdek, "yashil iqtisodiyot" tamoyillari asosida ekoturizmning rivojlanishi orqali mahalliy jamoalarning iqtisodiy faolligini oshirish, ekologik madaniyatni yuksaltirish va barqaror turizm siyosatini shakllantirish masalalari ko'rib chiqiladi. O'zbekiston sharoitida ekoturizmning rivojlanishi "Yashil makon" umummilliy loyihasi, "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun va Prezidentning yashil iqtisodiyotga oid qarorlari bilan chambarchas bog'liqdir. Bu boradagi islohotlar mamlakatda ekologik xavfsizlikni mustahkamlash, tabiiy hududlardan mas'uliyatli foydalanish hamda xalqaro miqyosda ekologik turizmni targ'ib etishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ekoturizm nafaqat iqtisodiy foyda keltiruvchi soha, balki inson va tabiat o'rtasida ekologik uyg'unlikni ta'minlovchi madaniy-ma'naviy hodisa sifatida ham e'tirof etiladi.

Kirish: So'nggi yillarda butun dunyoda, xususan O'zbekistonda ham barqaror rivojlanish g'oyasi turizm siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Ekoturizm — bu nafaqat sayohatning yangi turi, balki atrof-muhitni asrash, tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish

va mahalliy aholining farovonligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim mexanizmdir. Hozirgi global ekologik muammolar — iqlim o'zgarishi, suv resurslarining kamayishi, hayvonot va o'simliklar turlarining yo'qolib borishi sharoitida ekoturizmning roli tobora ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan qator qarorlar va farmonlar ekoturizmni rivojlantirish, tabiiy hududlarni muhofaza qilish va barqaror turizm tizimini yaratishga yo'naltirilgan. Jumladan, "Ekoturizmni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3660-son qaror (2018-yil 11-aprel)da tabiiy hududlarda turizm faoliyatini ekologik me'yorlarga mos yo'lga qo'yish, milliy bog'lar va qo'riqxonalarda turizm infratuzilmasini yaratish, shuningdek, aholining ekologik madaniyatini oshirish vazifalari belgilab berilgan¹⁶. Shuningdek, "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi"da ham ekologik barqarorlikni ta'minlash va "yashil iqtisodiyot" tamoyillarini joriy etish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qayd etilgan [2].¹⁷ Shu bois ekoturizmning rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishni, balki ekologik xavfsizlikni mustahkamlash, biologik xilma-xillikni saqlash va aholi orasida ekologik ongni yuksaltirishni ham ta'minlaydi. Mazkur ishda ekoturizmning atrof-muhitni asrashdagi o'rni, uning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishning amaldagi holati, mavjud muammolar hamda istiqbolli yo'nalishlar ilmiy asosda o'rganiladi.

Asosiy qism: Ekoturizmning mohiyati va ekologik barqarorlikdagi roli. Ekoturizm – bu tabiiy muhitni saqlagan holda, sayohatchilarga o'ziga xos ekologik tajriba beruvchi turizm turi bo'lib, uning asosiy maqsadi tabiatni muhofaza qilish va mahalliy aholining farovonligini oshirishdir. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO) ta'rifiga ko'ra, ekoturizm — bu "tabiiy hududlarga mas'uliyatli sayohat bo'lib, u atrof-muhitni muhofaza qiladi, mahalliy aholining manfaatlarini qo'llab-quvvatlaydi va sayyohlarga ekologik ongni shakllantirishga yordam beradi."

Ekoturizmning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;
- ekologik zarar yetkazmaslik;
- mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilish;
- madaniy merosni asrash; O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" to'g'risidagi PF-60-son Farmoni, 2022-yil 28-yanvar.
- ekologik ta'limni rivojlantirish.

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ekoturizmni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3660-son qarori, 2018-yil 11-aprel.

¹⁷ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" to'g'risidagi PF-60-son Farmoni, 2022-yil 28-yanvar.

Ushbu tamoyillar orqali ekoturizm atrof-muhitni saqlashga, biologik xilma-xillikni qo‘llab-quvvatlashga va barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi.

Ekoturizmning atrof-muhitni asrashdagi amaliy ahamiyati. Ekoturizm tabiiy resurslardan foydalanish bilan birga, ularni tiklash va muhofaza qilishni ham ta‘minlaydi. Masalan, O‘zbekistonning Zomin, Ugam-Chatqol, Surxon va Nurota-Qizilqum biosfera rezervatlarida ekoturizm loyihalari orqali o‘simlik va hayvonot dunyosini himoya qilish bo‘yicha samarali tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Ekoturizm: Qo‘riqxonalar va milliy bog‘lar uchun qo‘shimcha moliyaviy manba yaratadi. Sayyohlardan tushadigan to‘lovlar bu hududlarning ekologik infratuzilmasini saqlashga sarflanadi. Ekologik ta‘limni targ‘ib etadi. Sayyohlar uchun tashkil etiladigan tabiat yurishlari, ekologik darslar va ko‘rgazmalar orqali aholining ekologik madaniyati yuksaladi. Chiqindilarni kamaytirish va “yashil energiya”ni qo‘llashni rag‘batlantiradi. Masalan, ekolodjlar va ekologik kempinglarda quyosh energiyasi, qayta ishlanadigan materiallar va suvni tejovchi tizimlar qo‘llanilmoqda. Shunday qilib, ekoturizm atrof-muhitga zarar keltirmasdan, aksincha, uning qayta tiklanishiga hissa qo‘shadi.

O‘zbekistonda ekoturizmning rivojlanish tendensiyalari. O‘zbekiston tabiiy landshaftlarining xilma-xilligi tufayli ekoturizm uchun katta salohiyatga ega. Qizilqum cho‘li, Tyan-Shan tog‘ tizmalari, Aydar-Arnasoy ko‘llar tizimi, Zomin va Ugam-Chatqol milliy bog‘lari ekoturistik yo‘nalishlar sifatida alohida e‘tiborga loyiq. So‘nggi yillarda hukumat tomonidan quyidagi muhim chora-tadbirlar amalga oshirildi:

“Ekoturizmni rivojlantirish dasturi (2023–2025-yillar)” ishlab chiqildi;

Ekologik yo‘laklar (eco-trails) va maxsus tur marshrutlari tashkil etilmoqda;

Qishloq joylarda homestay tizimi orqali mahalliy aholi turizm faoliyatiga jalb qilinmoqda;

“Green Destination Uzbekistan” brendi ostida ekologik sertifikatlash tizimi yo‘lga qo‘yilmoqda.

Shuningdek, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Jizzax, Surxondaryo va Farg‘ona viloyatlarida ekoturizm loyihalari orqali tabiiy resurslarni muhofaza qilish bilan bir qatorda, yangi ish o‘rinlari yaratilib, iqtisodiy faollik oshmoqda.

Ekoturizmning ijtimoiy va iqtisodiy ta‘siri. Ekoturizm nafaqat ekologik, balki ijtimoiy barqarorlikni ham ta‘minlaydi. U mahalliy aholiga daromad keltiradi, ularning hayot sifatini yaxshilaydi va ekologik mas‘uliyatni oshiradi. Masalan, Zomin milliy bog‘ida faoliyat yuritayotgan homestay oilalari o‘z daromadining 60–70 foizini turizm xizmatlaridan olmoqda. Shu bilan birga, ular atrof-muhitni asrash bo‘yicha treninglarda ishtirok etib, chiqindilarni saralash, suvni tejash, tabiiy materiallardan foydalanish kabi amaliy ko‘nikmalarni egallamoqda. Ekoturizmning iqtisodiy foydasi shundan iboratki, u infratuzilma qurilishi, mahalliy mahsulotlar ishlab chiqarilishi va ekologik innovatsiyalarni rivojlantirishni rag‘batlantiradi.

Muammolar va istiqbollar. Ekoturizmni rivojlantirishda ayrim muammolar ham mavjud:

- infratuzilma va transport imkoniyatlarining cheklanganligi;
- ekologik nazorat tizimining yetarli emasligi;
- mahalliy aholining bilim va ko‘nikmalari pastligi;
- xalqaro reklama va marketing faoliyatining sustligi.

Ekoturizmning atrof-muhitni asrashdagi o‘rni: SWOT tahlili.

Kategoriyalar	Tahlil mazmuni
Kuchli tomonlar (Strengths)	<ul style="list-style-type: none"> - Ekoturizm tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni rag‘batlantiradi. - Mahalliy aholining ekologik madaniyatini oshiradi. - Qo‘riqlanadigan hududlar va milliy bog‘larning iqtisodiy ahamiyatini kuchaytiradi. - Barqaror turizm shakli sifatida ekologik muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.
Zaif tomonlar (Weaknesses)	<ul style="list-style-type: none"> - Ekoturizm infratuzilmasi ba’zi hududlarda sust rivojlangan. - Tashrif buyuruvchilar madaniyatining pastligi ekologik muvozanatni buzishi mumkin. - Moliyaviy resurslar yetishmasligi ekoturizm loyihalarini sekinlashtiradi. - Ekologik nazorat mexanizmlari to‘liq ishlamaydi.
Imkoniyatlar (Opportunities)	<ul style="list-style-type: none"> - Xalqaro ekoturizm dasturlariga (UNWTO, UNEP, GEF) qo‘shilish orqali xorijiy investitsiyalar jalb qilish imkoniyati. - Mahalliy jamoalar uchun yangi ish o‘rinlari va barqaror daromad manbalari yaratish. - Ekoturizm orqali ekologik ta’lim va madaniyatni keng targ‘ib qilish. - Tabiiy resurslarni muhofaza qilish orqali turistik jozibadorlikni oshirish.
Tahdidlar (Threats)	<ul style="list-style-type: none"> - Iqlim o‘zgarishlari natijasida

	ekotizimlarning buzilishi. - Nazoratsiz turistik oqim ekologik zarar yetkazishi mumkin. - Chiqindilarni boshqarish tizimining sustligi. - Tabiiy ofatlar va pandemiyalar ekoturizm faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
--	---

Xulosa. Ekoturizm — bu nafaqat turizmning alohida yo‘nalishi, balki barqaror rivojlanish strategiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U tabiiy muhitni muhofaza qilish, biologik xilma-xillikni saqlab qolish, ekologik ta’limni rivojlantirish va mahalliy aholining iqtisodiy farovonligini oshirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston sharoitida ekoturizmning rivojlanishi mamlakatning tabiiy resurslaridan oqilona foydalanish, ekologik madaniyatni oshirish va yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonlarini jadallashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, ekologik infratuzilmani kengaytirish, xalqaro ekostandartlarni joriy etish va mahalliy aholining faol ishtirokini ta’minlash kelgusidagi asosiy vazifalardan biridir. Hukumat tomonidan so‘nggi yillarda qabul qilingan qarorlar va dasturlar ekoturizmni milliy iqtisodiyotning muhim tarmog‘iga aylantirish uchun zarur huquqiy va tashkiliy asos yaratmoqda. Ayniqsa, “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” (2023–2030 yillar), “Ekoturizmni rivojlantirish konsepsiyasi” hamda “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonun bu sohaning barqaror rivojlanishiga huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Shunday qilib, ekoturizmning atrof-muhitni asrashdagi o‘rni beqiyosdir. U inson va tabiat o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta’minlash, ekologik xavfsizlikni mustahkamlash va kelajak avlod uchun tabiiy boyliklarni asrab qolishning eng samarali yo‘llaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi to‘g‘risida”gi qarori. — 2023-yil 1-iyun, PQ–221-son. <https://lex.uz/docs/6490847>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. — 2019-yil 5-yanvar, PQ–4095-son. <https://lex.uz/docs/4165084>
3. “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonun. — O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, 2021-yil 15-iyul, O‘RQ–703-son. <https://lex.uz/docs/5551265>
4. Jahon turizm tashkiloti (UNWTO). Ecotourism and Sustainable Development Reports. Madrid, 2022. <https://www.unwto.org/ecotourism>